

nije ostavila svoj zavičaj po strani, već mu se iznova vraćala brojnim znanstvenim radovima – spomenimo samo knjigu *Međimurska prezimena* (2002) i radove *Iz poredbene frazeologije međimurske kajkavštine* (1997), *Povijest imena naselja Sveta Marija* (2008), *Upitni frazemi Donjega Međimurja* (2020) i dr.

Mira Menac-Mihalić začetcnica je hrvatske dijalektne frazeologije i najuglednija znanstvenica u tome području hrvatskoga jezikoslovlja. Godinama je vodila projekt u okviru kojega je istraživala foneme u više od stotinu hrvatskih govora svih triju hrvatskih narječja. Autorica je brojnih znanstvenih radova iz dijalektne frazeologije, a ovdje bih spomenuo samo knjige iz toga područja koje je priredila sama ili u suautorstvu – *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* (2005), *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima* (2008) i *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima* (2011). Njezino znanje i iskustvo iz dijalektne frazeologije svakako je pridonijelo vrсноći Rječnika.

Ova knjiga nije rječnik svetomarskoga govora u cjelini, nego samo njegova poslovično-frazeološko dijela. Nje ne bi bilo da nije bilo puno ispitanika – njih tridesetak. Veći dio zabilježenih frazema i poslovia pripada govoru stari(ji)h osoba, a manji dio govoru mladih stanovnika Svete Marije. Svetomarski govor ranije su istraživali vrсни dijalektolozi Mijo Lončarić

i Đuro Blažeka, ali poneki njihovi zabilježeni primjeri razlikuju se od onih kako ih je govorila i čula izvorna govornica Anđela Frančić. To je bio poticaj da se svetomarski govor, a posebice njegovo poslovično-frazeološko blago, još jednom istraži, popravi, nadopuni ili potvrdi ranije istražena stanje. Sama knjiga je izvrsno koncipirana s detaljnom znanstvenom aparaturom. U njoj se, prije samog rječnika, navode dosadašnja istraživanja i opisivanja svetomarskoga govora, slijedi opis govora na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksičkoj i tvorbenoj razini, daje se definicija frazema i njihova podjela. Rječnik frazema i poslovia sadržava više od 3800 svetomarskih frazema i 160 poslovia, oprmjerenih u više tisuća rečenica. Knjiga je opremljena i Rječnikom istoznačnih i bliskoznačnih frazema i poslovia, Svetomarsko-standardnojezičnim razlikovnim rječnikom manje poznatih riječi, kao i Standardnojezično-svetomarskome razlikovnom rječniku manje poznatih riječi potvrđenih u Rječniku frazema i poslovia. Na kraju knjige navode se kratice, posebni znakovi, popis literature i kratki sažetak.

Na kraju valja zahvaliti autoricama, a posebno strpljivim ispitanicima, da se ovdje, na jednom mjestu, govor Svete Marije ispitao i opisao u detalje „da ga nigdar ne pozabimo“. Ova je knjiga samo djelić otimanja zaboravu svetomarskoga govora.

Boris Kuzmić

ČVRSTA NIT I OTPORNO TKIVO

(Emilija Kovač, *PARALELIZMI, One i oni*, Providenca BnM, Zagreb 2020.)

Emilija Kovač renomirana je autorica, koja čvrsto drži svoju pjesničku i proznu nit, stvarajući literaturu otpornu na habanje, uklopljenu u vrijeme, poticajnu za razmišljanje i konkurentnu u vrvežu imena i stilova, čime se obilježava današnji književni trenutak. Ona je izvanredno načitana i obaviještena, jezično osviještena, superiorno bilingvalna: u štokavskom standardu i

kajkavskom jeziku /idiomu pliva istom okretnošću, pokazujući vlastito uživanje u tekstu, u pletenju i stvaranju raznolikih jezičnih „mustri“. To uživanje prelazi i na čitatelja, premda bravurnost nije i jedina odlika teksta, već ima nešto dublje i više, što se od prave literature očekuje: naime, osjećaj „paralelne stvarnosti“, u koju će nas autorica povući i mi ćemo još dugo nakon

sklopljenih korica razmišljati gdje smo to bili, koga smo susreli, s kakvim smo se sudbinama prepleli i suočili.

Da i nema nužnih biografskih referenci na početku rukopisa *PARALELIZMI, One i oni*, morali bismo likovima priznati punokrvnost i egzistentnost. Oni govore unutrašnjim glasom (kao autoričin alter ego) otkrivajući nam ono što „normalan svijet“ nastoji sakriti: svoja bolna mjesta, opsesije, strasti, halucinacije, stvaralačku groznicu, erotsku strast, strahove, nagnuća, neodoljivi smrtozov koji slama stapku životne energije. Svaka njena ličnost (hotimice ne kažemo: literarni lik) ima svoj vlastiti govor, neki kôd u koji upleće ispovjednu nit. Čak i mala gušćarica, „falična“ i drugima nerazumljiva, kojoj se *neće vmreti* i koja ljubi svoje poslanje i život, govori s bogatim asocijacijama, uključivši pri tom čula i dokazujući kako je ono „iznutra“ uvijek važnije od onoga kako nas „izvana“ ljudi vide, čuju i percipiraju.

Ekonomija teksta, temeljna vrlina Emilije Kovač, također je fascinantna. Ponekad nam se čini da smo cijelu priču dobili i doživjeli u pet rečenica, a ostalo su fine štukature, ručno obrađene i doslikane, koje će primijetiti estetski uvježbano oko. Primjerice: „Žena se mora nafčiti roditi i pokapljati. I jedno i drugo je boleće, i jedno i drugo trga kosti i žge drob. Vre sem saprek osmujena i od toga jognja spretrgana...a itak hodam gorzdignjena i malo srećna.“ (Mati ajngelov).

To nas dovodi i do neke vrste stilističkog sinkretizma: tekst ima lirske dijelove, natruhe esejistike, filozofije, biografizma i fantastike, pa ipak funkcionira i kao pitka, lijepo skrojena cjelina. Štoviše, dok pratimo neki misaoni tijek, nismo zakinuti za atmosferu, čutimo godišnja doba, zvukove, ambijent, hladnoću ili toplinu. Uranjamo u ambijent u kome se likovi kreću, te kroz njihove oči doživljavamo prizor, prostor i prisutnost, slutimo micanje vegetacije, osjećamo materijale s kojima stupaju u dodir. Slično umijeće vidjeli smo kod Borgesa, proizišlo iz njegove *vidovite sljepoće*, koja je bila više dar negoli hendikep.

I premda se oblici teksta primarno određuju prema energiji erosa koja ih pokreće, zamjetno je kako Emilija Kovač uspješno balan-

sira u literarno gledajući androginoj poziciji. Podjednako uspješno govori iz istančane ženske osjećajnosti, kao i iz perspektive rastrganoga muškog identiteta. Njeni su likovi šibani sudbinskim određenjima, žrtve su vlastitih demona, promašene ljubavi ili neminovne propasti. Moraju donositi odluke koje uključuju dramatičan ishod i čine to u punoj prisebnosti jer: „*Teški su trenutci jednostavni. Sastoje se od da i ne. Nedoštaje mu ta jednostavnost*“. Kao u drevnim indijskim tekstovima, najčešće je područje borbe sama svijest protagonista. U jednom trenutku, oni ostaju posve sami, igraju posljednju partiju šaha s cijelim univerzumom i prate približavanje *skradnje vure*.

Način na koji to čine, lišen je naturalizma, jezovitosti ili bilo kakve želje za šokiranjem čitatelja. Dapače, ima tu nečega drevnog, ritualnog, nečega što izaziva poštovanje, kao u opisu dobrovoljno izabrane smrti dječaka /mladića, koji izlazi u čiču zimu i otvorenih očiju susreće vlastiti nestanak: „*Ušao je u priču koja se zove praznina. Gušta je i ne vidi joj dna, a mislio je da je-prazna*“ (*Diptih o umiranju*). S druge strane, u nekom karnalnom, propadljivom smislu, minuciozno se opisuje prevlast koju smrt drži nad svakom ljudskom voljom i nastojanjem oko opstanka: „*Nije ni znao da postoji nešto takvog, a sad je odjednom odlučivala o svemu. Tjednima je, sjedeći japi do nogu, motrio kako se uz žile razmrežuju modri crvici, cijela jata sitnih kuglica s okašćima, od kojih svako migolji ispod kože, izvijajući se kao zmijica*“ (*Desno krilo: Posljednji kvadrat / Meštija dobroga hmrta*). Zapravo, to odsustvo pobune pokazuje i dosegnuti filozofski stupanj: mirno prihvaćanje, prepuštanje i rezignacija (na pragu ataraksije!) znaci su zrelosti u prihvaćanju ljudskoga određenja i ljudske karme.

Kao kontrapunkt „teškim temama“ dolazi i jedan živahan, filmičan, blago ironičan prikaz komparserije u lokalnom vlaku, s vješto razrađenim likovima putnika. To je mali odah u ovoj složenoj i vrijednoj cjelini, pa je poziv za ulazak u *Intervillage Drava Ekspres* dodatni bonus i nagrada čitatelju od strane naše autorice.

2019.

Božica Jelušić